

Biró Mónika-Anita

„MINTHA MEGREKEDTEM VOLNA
EGY ELNYÚJTOTT PILLANATBAN”

Képzeljük el, amint egy barátságos, meleg szoba padlójára helyezett puha szőnyegen ülünk egy komorabb, fájdalmasabb múlt darabkáival körülvéve. Némelyikük már túl homályos, van, amelyiket már mi magunk sem tudjuk kiolvasni, s akad olyan is, amelynek a megvizsgálása túlságosan fájdalmas lenne, így érintetlenül hagyjuk. Nem vagyunk egyedül. A családból mindenki itt van, s ki-ki a saját darabkáira mered. Nem látjuk, nem halljuk egymást, csak egy külső szem pásztázza folyton a szobát, meg-megállva a család tagjain, s azt vetítve ki a világ számára, amit éppen a fókuszban lévő gondol, érez. Igyekszünk egyenként értelmezni, újra átélni az emlékeket, hogy aztán a megfelelő darabkákat egymás mellé helyezve összerakhassuk múltunk mozaikképét a jövőnk számára, de mintha csak egy nyirkos és sötét labirintusban járkálnánk, ahol már régen elveszítettük az idő és a tér bármilyen érzékelési lehetőségét. Már csak az a kérdés maradt hátra, hogy ki is van itt jelen valójában.

Körülbelül ilyen érzés volt Balázs K. Attila kötetét¹ olvasni: emberi derű és ború közt egyensúlyozhatunk, ám mégis inkább az utóbbihoz kerülünk lépésenként közelebb. A *Homokóriás* novellái kapcsolatban állnak egymással, füzéret alkotnak, amelyben egy háromgyerekes család széthullásának lehetünk szemtanúi vagy sokkal inkább megtapasztalói, túlélői. Ugyan egy viszonylag rövidebb könyvről van szó (a 20 novella mindössze 100 oldalban van elbeszélve), mégis több napba telt, míg elolvastam a teljes kötetet. A szövegek nagyon tömörek, információ- és ingergazdagok. Rengeteg érzelmet, gondolatot képesek ébreszteni olvasás közben úgy, hogy közben az érzékelés akár több különböző területére is hatnak.

A novellákat a széthullott család narratívája fogja egybe: mindegyik valamilyen módon az ehhez köthető tapasztalatokat, emlékeket, érzet-

1 Balázs K. Attila: *Homokóriás*. Kolozsvár-Budapest, 2019, Erdélyi Híradó Kiadó - Fiatal Írók Szövetsége.

meket beszéli el. Az alapszituáció szerint az egyre elmérgesedő, konfliktusokkal teli együttélésből a feleség lép ki, magával vive a gyerekeket. A történetek különböző idősíkokban, helyszíneken zajlanak, illetve a novellák elbeszélői is folyton változnak. Továbbá nem csak az elbeszélők személye, hanem az elbeszélői pozíciók is váltakoznak: teljesen külső nézőpontból, de akár az apa megszemélyesített kutyájának szemszögéből is láthatjuk a történéseket, a viszonyokat. Ezek különböző perspektívákat hoznak létre, s a családdal történtek, a közös és az egyéni sorsok, az érzelmek és az emlékek értelmezésére tesznek kísérletet. A kötet során azonban nem jutunk el egyetlen lezárt és érvényes értelmezési kerethez sem, csupán variációkat sorakoztathatunk fel a családtagok nézőpontjai, gondolat- és érzélemlévilága alapján. A novellák nem függenek szorosan egymástól, ám némelyikük esetében előfordul, hogy visszautalnak egy-egy korábbi szöveg valamely elemére. Ezzel egyrészt létrehozzák a kapcsolódási pontokat, másrészt segítenek a mozaikdarabkákra emlékeztető történetek logikai és időrendi elrendezésében, így a kötetben haladva egyre letisztultabbá válik a család története (de sohasem teljesen).

A 20 novella közül kevés olyant tudnék kiemelni, amely a történet-elbeszélés hagyományos, lineáris mintáját követné. A szövegek nagyobb hányada a különböző emlékeket, a múlt eseményeit mutatja be szimbolikus elemekkel, metaforikus képekkel, mitológiai utalásokkal. A leírtak sok esetben inkább mint kivetített képek érzékelhetők: az egyes pillanatok kimerevített képei, illetve képzeleti váltják egymást. Egy lepke életciklusától vagy az élő szervezet fiziológiájának anatómiailag pontos és részletes leírásától (legyen az pók, szarvas vagy éppen egy ember) egy fényképen vagy éppen egy sajtállon át egészen a ház alatti titkos labirintusig juthatunk. Mindezekben az a közös, hogy az egyének belső világának kivetüléseit jelenítik meg: a bensőben dúló harcokat, a személyközi konfliktusokat, a tanácsstalanságot, a meg nem értett érzéseket és emlékeket.

A kötet első novellája a még egységesnek mutatkozó családot írja le külső szemszögéből, de az apa alakja már itt is elszigetelődik a család többi tagjától. A bevezető novella nem ad különösebb támpontokat, érzékelteti, hogy valami nincsen rendben, ugyanakkor maga az elbeszélő eltávolodásra sarkallja az olvasót: térben ettől a rideg családi háztól, s egy másik szinten a benne lappangó konfliktusoktól, a

családtól. Az utolsó novella különös módon zárja a füzért, nem mutat egyértelműen kivezető utat a szétszakadt család helyzetéből, önnön labirintusukból. A 35-ös *cella* története allegorikusan rajzolja meg a halálba vezető abszolút elszigetelődést, a csapdába esés és a céltalan bolyongás állapotát. A novella zárása egyben a kötet zárásaként is értelmezhető. Az élni akarást, a végeláthatatlan labirintusból kivezető út keresésének aktusát, sőt állapotát villantja fel, ami ugyanakkor önerőből nem sikerülhet, valakinek segítenie kell benne, ha egyáltalán valaki rászánja magát az ismeretlen sötétség feltérképezésére, hogy rátaláljon az ottrekedtekre: „Odakint nyár van, a tenger felől langyos szél fújdogál a délutánban. Vajon mennyi időbe fog telni, míg ránk találnak? Ha valakik egyáltalán eljátszanak a lehetőséggel, és rászánják magukat, hogy kibogozzák a föld alatt szaladó alagutak végtelen labirintusát.”

A *Pillanat* című novella útkeresési története egyrészt rossz álomként hat, mikor reménytelenül keressük a kiutat saját életünk labirintusából, másrészt a szövegben elbeszélte történet elemeit leginkább a mágikus realizmus jegyeinek segítségével tudom jellemezni, amelyben a labirintusba esett elbeszélő-szereplő elveszíti az idő- és térbeli tájékozódás képességét, megszűnik a külvilág, s ahonnan a kijutás szimbolikus, az életében bekövetkező visszavonhatatlan változást vetíti elő. Az apa szemszögét bemutató novella saját olvasatom alapján a kötet egészére érvényes kontextust nyújt a család egymástól való elszakadásának fényében. Ehhez a sötét és ismeretlen világhoz tartozik a *Lény* című novella szörnye is, amit mintha maga a család hívna világra önnön konfliktusaik, elfojtásaik révén. A lény mint vízió maga testesíti meg a családban uralkodó feszültséget, annak kivetülésévé válik. Csapda, sötét járat, *cella*, régi borospince, régi ház, lezárt varrodoboz... Ezek mind az érzelmek kibogozhatatlan hálóját, a viszonyok és az egyéni identitás labirintusait jelölik: „mert mi is látszódnak, végül mire is kellene figyelned, ami idegen és gyűlöletes, a szeretet és törődés tökéletes csapdjából?”

Balázs K. Attila novellái erősen építenek a képiségre, s így intenzívebb módon képesek hatni az olvasóra. Több novella különböző vizuális médiumokat, illetve művészeti ágakat is megidéz. Ilyen szöveg az *Egy sárguló fénykép*, amely a nagymamáról készült régi fényképet írja le, és a kép készítésének feltételezett körülményeit, az asszony igazi

valóját, magát a jelenséget igyekszik kitapogatni: „A tekintet is kissé jobbra, mögéd néz, és ha sokáig bámulod, az is szinte biztos, hogy nincs fényképész, nincs stúdió, nincs föld, nincs ég, nincsenek hegyek, szelek, istenek, csak egy magabiztos, sziporkázó nő van. Egyedül van a fényekkel, s a képkereten kívül mindenhol a talán még örvénylő, magatehetetlen világ. A szemek mögött készülő vihar magjában vajon összeáll-e valaha a homokóriás?” A *Csendélet* szövegben illusztrálja a birsalmasajtokat az üvegtálon, mintha egy valós csendéletet látnánk magunk előtt, vagy akár egy arról írt ekphrasziszt olvasnánk. Ugyanakkor az *Idegenben* az öngyilkosságot tehetetlenül követő lencse mögötti tekintet is kapcsolatot épít a fénykép vagy akár a mozgókép médiumaival is, ahol a lencse és maga a készülék átjárhatatlan határt képez a megörökített és a megörökítő között. További szövegek esetében is jól érzékelhető ez a fajta (meg)írott vizualitás. A szövegek számos eleme leginkább az impresszionista stílusra jellemző jegyekkel írható le, hiszen a novellák benyomásokat, a pillanatban kimerevített érzékelést, emlékképeket tárnak fel és beszélnek el. Valóság és fikció, emlék és (jelen)valóság finoman simul egymásba, elegyednek, eltűnnek különbségeik, azonban mindannyian ugyanazt a fájdalmat, bizonytalanságot és érthetlenséget hordozzák magukban.

A novellák szövege mondhatni „gazdag”, jól és tudatosan szerkesztett, ám a tömörsége okán néha nehézkessé válhat az olvasás. Mindez nem megy a szöveg minőségének kárára, de a novellák befogadását nehezebbé teszi, ami ugyanakkor nem jelenti azt, hogy ne érné meg olvasni őket, sőt. A elbeszéléseket választékos beszédmód, gazdag szókincs és sokrétű nyelvezet jellemzi. A leírtak sokszor több jelentés- és értelmezési lehetőséggel bírnak, szimbolikusak, jelképesek, s mindközben rendkívül színesek és élénkek.

A *Homokóriás* novellái egy érzelmi-szociális jelenséget tárnak fel és ábrázolnak, amit inkább átérezni lehet, mintsem teljesen megérteni. Elsősorban a kissé tömörebb, nehezebb olvasmányokat is kedvelőknek ajánlom a kötetet, ugyanakkor úgy látom, hogy senkinek nem érdemes elzárkóznia előle. Kevésbé derűs emberi érzelmek labirintusába kaulozolja el olvasóját a kötet, ahol mindenki egyedül marad saját magával, múltjával és gondolataival; variációkat találhat a múlt mozaikjának kiépítésére, értelmezésére, majd saját magának kell kitalálnia ebből a benyomásoktól és emlékektől terhes világból.